

A large, dark, stylized cross stands on a small, green, rocky outcrop. The cross is set against a vibrant sunset background with a gradient of yellow, orange, and red. A small bird is visible in the upper left corner of the sky. The overall scene is serene and symbolic.

Znak krzyża w sztuce
i religii

- **Krzyż** (z łac. *crux*) – znak, kształt lub przedmiot w postaci dwóch linii przecinających się, na ogół pod kątem prostym.
- Jest jednym z najstarszych symboli ludzkości znanym w większości starożytnych religii.
- Niemal w każdym zakątku ziemi odkryto przedmioty z tym znakiem.
- Zazwyczaj wiązano go jakąś formą kultu sił przyrody (ogień, słońce, życie) lub kultem fallicznym.

**Krzyż jest znakiem wiary,
towarzyszającym nam na
każdym kroku. Widnieje
w świątyniach, przy
drogach, w domach
i zakładach pracy. Nosimy
go na piersi
i czynimy na sobie.
Błogosławimy nim ludzi
i przedmioty. Krzyża nie
można do końca
zrozumieć, ponieważ
symbolizuje
rzeczywistość zbyt bogatą
i złożoną. Kryje się w nim
niezłębiona tajemnica
życia i śmierci.**

Św. Paweł pisał do chrześcijan w Koryncie:
„Nauka bowiem krzyża głupstwem jest dla tych, co idą na zatracenie, mocą Bożą zaś dla nas, którzy dostępujemy zbawienia. (...)
Tak więc, gdy Żydzi żądają znaków, a Grecy szukają mądrości, my głosimy Chrystusa ukrzyżowanego, który jest zgorszeniem dla Żydów, a głupstwem dla pogan, dla tych zaś, którzy są powołani, tak spośród Żydów, jak i spośród Greków, Chrystusem, mocą Bożą i mądrością Bożą. To bowiem, co jest głupstwem u Boga, przewyższa mądrością ludzi, a co jest słabe u Boga, przewyższa mocą ludzi” (1Kor 1,18.22—25).

W kulturze rzymskiej, z którą chrześcijaństwo jest ściśle związane, krzyż był symbolem hańby, ohydy. Rzymianie często stosowali karę ukrzyżowania wobec niewolników i tych, którzy nie posiadali obywatelstwa rzymskiego. W okresie wojny czynili to powszechnie, ustawiając jednorazowo nawet setki i tysiące krzyży, w okresie pokoju rezerwowali tę karę dla groźnych przestępców — zbrodniarzy i wicherzycieli politycznych. Skazańca najpierw zwykle biczowano, dodając czasem inne tortury, a następnie wyprowadzano na miejsce egzekucji. Znajdowało się ono zawsze blisko osiedli mieszkalnych, aby widok ofiary odstręczał ludzi od wstępowania na przestępczą drogę.

Wraz ze śmiercią Chrystusa krzyż nabrał całkiem innego znaczenia. Od tego momentu stał się znakiem odkupienia i zwycięskiej śmierci.

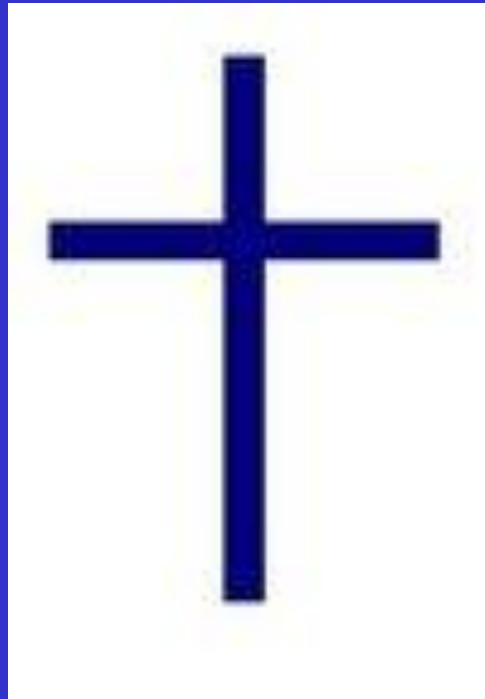
Taką śmiercią umarł Chrystus. Przez oficjalne władze został uznany za przestępcę politycznego

W codziennym życiu spotykamy wiele kształtów znaków krzyża. Symbol krzyża posiada swoje znaczenie, swoją historię i wymowę.

Mamy ponad 300 różnych kształtów krzyża.

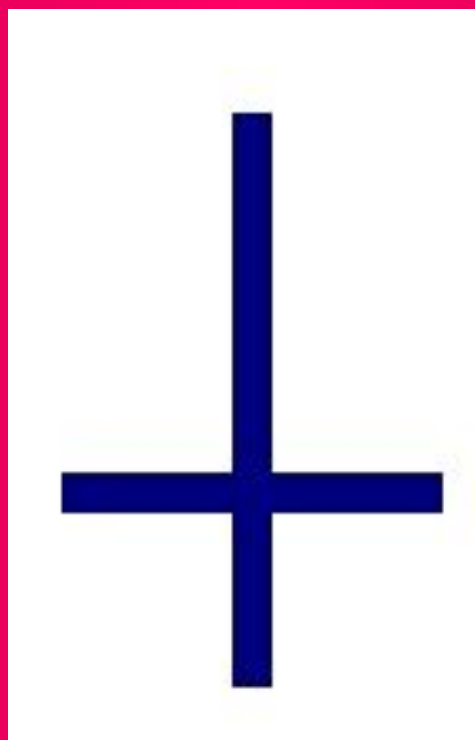
Krzyż łaciński

Krzyż łaciński

- **Krzyż łaciński** - podstawowa forma krzyża chrześcijańskiego. Początkowo używany z oporami ze względu na negatywne konotacje symbolu ukrzyżowania.

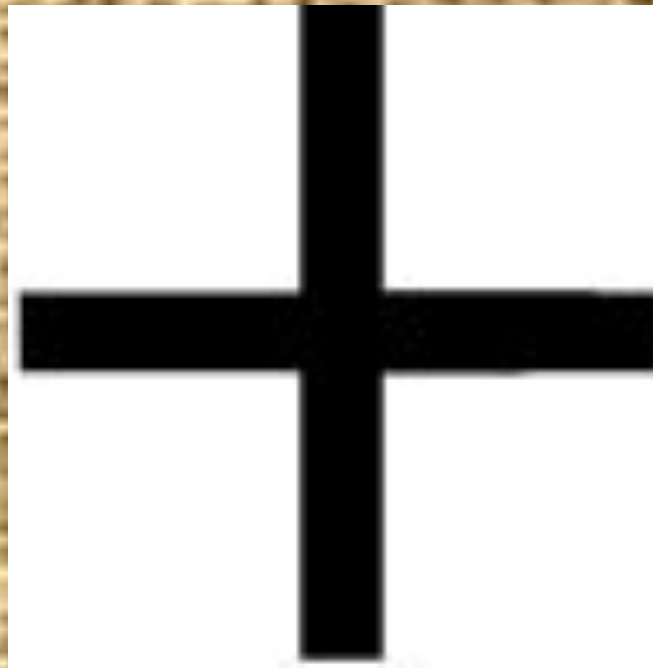
Krzyż św. Piotra

Krzyż św. Piotra

- Forma krzyża, będąca odwróceniem o 180 stopni krzyża łacińskiego.
- Nazwa nawiązuje do tradycji o śmierci apostoła Piotra, który został ukrzyżowany głową w dół.
- Krzyż św. Piotra bywa wykorzystywany w symbolice satanistycznej i heavymetalowej, jako odwrotność krzyża chrześcijańskiego. Stąd też czasem jest nazywany "krzyżem satanistycznym".

Krzyż grecki

Krzyż grecki

- **Krzyż grecki** - jedna z form krzyża. Od wieków znany wyznawcom religii przedchrześcijańskich. Do chrześcijaństwa wprowadzony ok. roku 322 przez egipskiego mnicha Pachomiusza, stąd też czasem zwany **krzyżem Pachomiusza**.
- Symbolizuje uniwersalizm chrześcijaństwa: cztery ramiona to cztery strony świata. Linia pionowa obrazująca działanie łaski, przenikające działanie człowieka wyrażone linią poziomą.

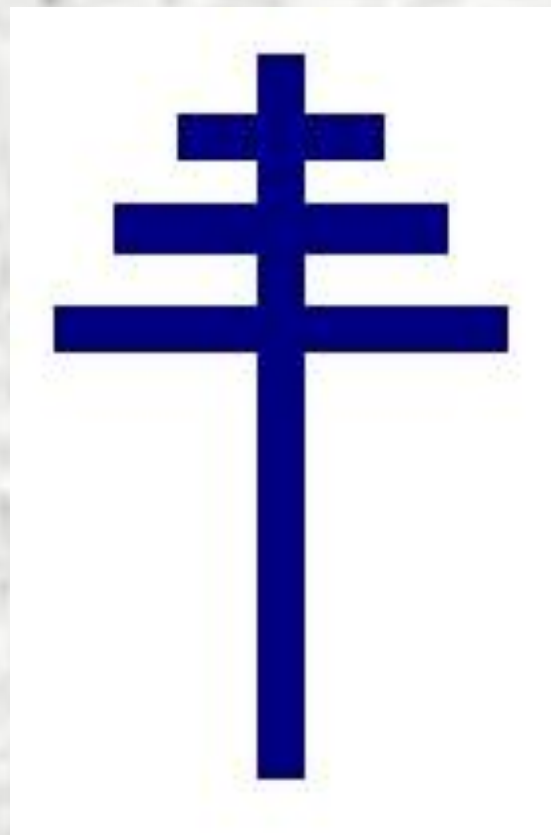
Krzyż św. Antoniego
w kształcie greckiej litery Tau

Krzyż w kształcie greckiej litery Tau

- Krzyż ten w starożytności oznaczał centrum świata i panującą nad wszystkim siłę słońca.
- Dla ludów staroamerykańskich był symbolem deszczu.
- Mnisi używali laski w kształcie takiego krzyża, dlatego na pamiątkę św. Antoniego Pustelnika nazywa się go również „Krzyżem św. Antoniego”.

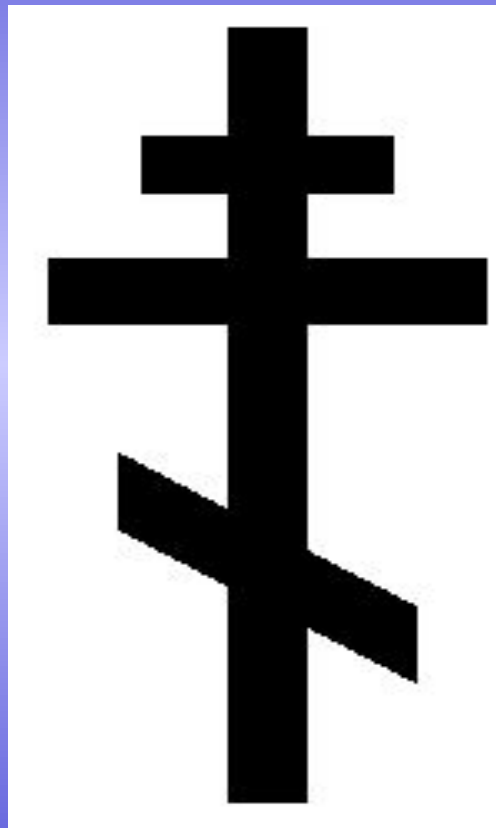
Krzyż papieski

Krzyż papieski

- **Krzyż papieski** to forma krzyża z trzema poprzeczkami, którą mogli posługiwać się papieże w swoich herbach.
- W Polsce tym mianem określa się również krzyże ustawione na miejscu odprawiania mszy przez papieża Jana Pawła II podczas jego wizyt w kraju lub krzyże przez niego poświęcone.
- Krzyżem papieskim może być również oznaczona świątynia, która podlega bezpośrednio władzy papieskiej z pominięciem lokalnej władzy kościelnej.

Krzyż prawosławny

Krzyż prawosławny

Krzyż prawosławny - znajdują się na min trzy belki poprzeczne:

- **górna** - oznacza tabliczkę z napisem, który do krzyża kazał przybić Piłat, wskazując na winę skazanego: **INRI** - *Jezus Nazarejczyk Król Żydowski* (łac. *Iesus Nasaremus Rex Iudeorum*)
- **środkowa** - dla rąk ukrzyżowanego Chrystusa
- **dolna** - belka pod nogi Chrystusa inaczej niż w tradycji katolickiej. Nogi Jezusa przebite są nie jednym gwoździem lecz dwoma - każda noga oddzielnie. Jeden koniec dolnej belki jest podniesiony. Ten koniec pokazuje na niebo. Drugi koniec - opuszczony - wskazuje na piekło.

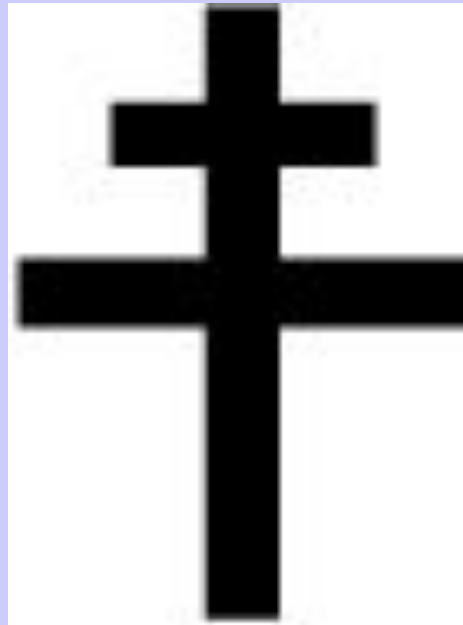
Krzyż ruski

Krzyż ruski

- Krzyż ruski to wersja krzyża prawosławnego o dwóch ramionach. Dolne ramię krzyża jest skośne.
- Ta wersja krzyża została ukształtowana po chrzcie Rusi Kijowskiej (983 r).

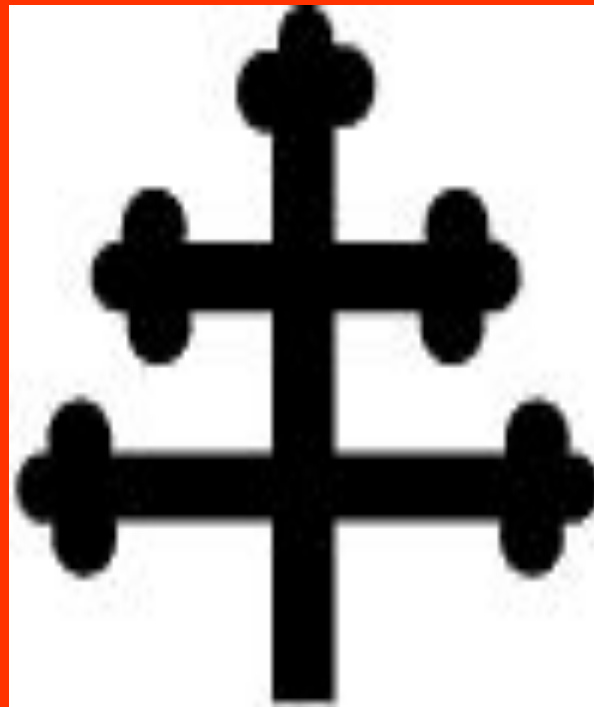
Krzyż patriarchalny

Krzyż patriarchalny

- **Krzyż patriarchalny** - forma krzyża, którym posługiwali się patriarchowie wschodnich kościołów chrześcijańskich. Jego krótsza poprzeczna belka symbolizuje napis INRI nad krzyżem Jezusa.
- Krzyż ten nazywany jest także krzyżem arcybiskupim albo lotaryńskim.

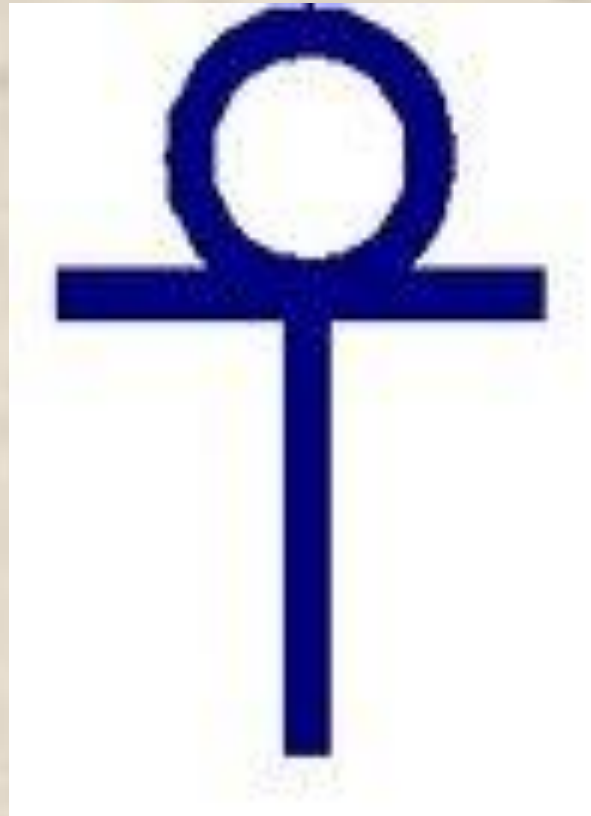
Krzyż kardynalski

Krzyż kardynalski

- Krzyż kardynalski, o ramionach i wierzchołku zwieńczonych trójliściami.
- Jest on symbolem władzy natury duchowej.
- Krzyż kardynalski nazywany jest też krzyżem patriarszym.

Krzyż z uchwytem
zwany krzyżem egipskim

Krzyż z uchwytem

- Nazwa tej formy krzyża wyprowadzona jest od łacińskiego słowa: *ansa*, które oznacza rękojeść, ucho.
- Linia pozioma z pętlą oznacza wschodzące słońce.
- Linia pionowa promień słońca.
- Często ten znak ryto na grobach Koptów (chrześcijańskich potomków Egipcjan). W tym przypadku spełniał on funkcję klasycznego krzyża chrześcijańskiego. Nazywany jest też krzyżem egipskim.

Krzyż Archaniołów

Krzyż Archaniołów

- Krzyż Archaniołów znany jest także jako krzyż Golgoty.
- Jest to symbol posłańców Bożych.
- Archaniołowie mają funkcje opieki nad religią podczas gdy zwykli Aniołowie opieki na ludźmi bezpośrednio.

Krzyż Ewangelistów

Krzyż Ewangelistów

Krzyż poprzez cztery stopnie podstawy reprezentuje 4 ewangelistów.

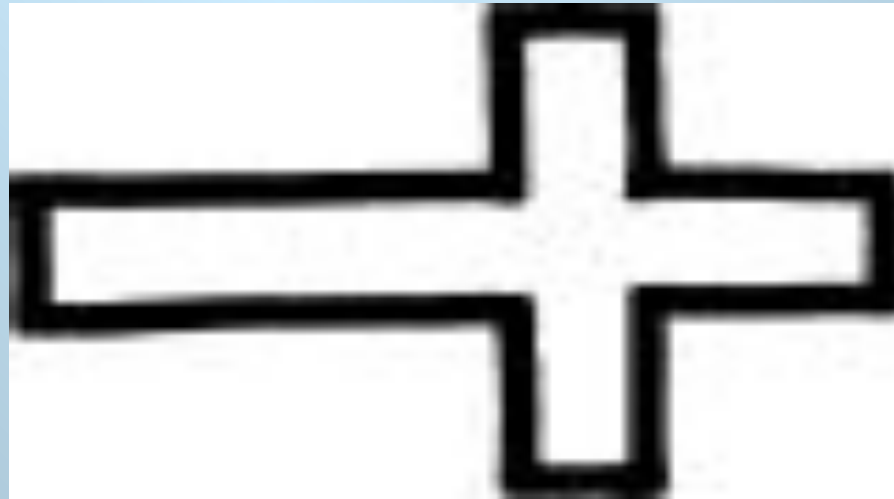
Krzyż św. Andrzeja

Krzyż św. Andrzeja

- Kształtem przypomina drzewo męki, na którym poniósł śmierć św. Andrzej Apostoł.
- Nazywa się ten krzyż także *crux decussata*, czyli znaku rzymskiej cyfry dziesięć.
- Pierwotnie symbolizował drewna skrzyżowane i położone na ołtarzu ofiarnym.
- Taką formę krzyża umieszczano na domostwach, znakach cechów, znakach granicznych i stemplach drukarskich.

Krzyż św. Filipa

Krzyż św. Filipa

- Krzyż apostoła Filipa, który wg legendy był ukrzyżowany w tej pozycji.
- Krzyż ten występuje na flagach narodowych krajów skandynawskich, z których duńska wydaje się być najstarszą narodową flagą na świecie.

Krzyż św. Jakuba

Krzyż św. Jakuba

Krzyż św. Jakuba jest godłem zakonu rycerskiego o tej nazwie.

Krzyż św. Jerzego

Krzyż św. Jerzego

Pierwotna forma krzyża ujednolicona obecnie z krzyżem greckim. Św. Jerzy był rzymskim chrześcijańskim oficerem, który przybył do Lidii, gdzie odkrył, że ludzie byli terroryzowani przez smoka. Wg legendy smok pożerał dziewice i właśnie miał to zrobić z córką króla. Jerzy zabił smoka, co spowodowało cykl następstw, które zakończyły się przejściem króla na chrześcijaństwo. Św. Jerzy stał się patronem wypraw krzyżowych, stąd krzyż ten stał się podstawą wielu orderów.

Symbol ruchu Światło-Życie

Symbol ruchu Światło-Życie

- Ta forma krzyża powstała przez odpowiedni zapis dwóch greckich słów:
 - foz – światło
 - zoe - życie

Krzyż maltański

Krzyż maltański

- Krzyż ten jest znakiem rycerskiego zakonu joannitów, który zasłynął jako organizator pierwszych europejskich szpitali.
- Rozwidlenia na krzyżu oznaczają osiem błogosławieństw.

Krzyż harcerski

Krzyż harcerski

Krzyż Harcerski - to odznaczenie harcerskie, stosowane w większości organizacji harcerskich w Polsce. Nadawane członkom organizacji harcerskiej podczas przyrzeczenia harcerskiego. Zuchy zamiast krzyża harcerskiego noszą znaczek zucha. Harcerze przed przyrzeczeniem na miejscu krzyża noszą lilijkę.

Krzyż celtycki

Krzyż celtycki

- **Krzyż celtycki** (ang. *Celtic Cross*) forma krzyża, w którym czteroramienny krzyż umieszczony jest w okręgu. Jest charakterystyczny dla celtyckiego chrześcijaństwa, chociaż niewątpliwie ma pochodzenie przedchrześcijańskie.

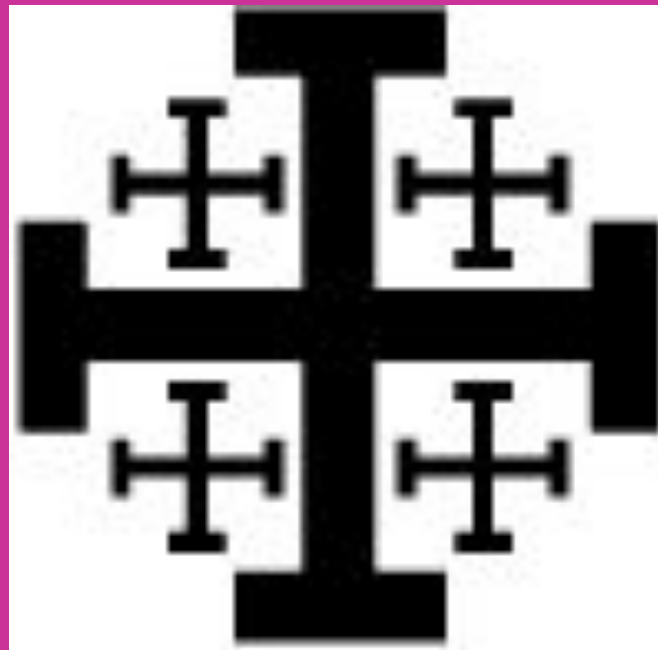
Krzyż słowiański

Krzyż słowiański

- Krzyż w indoeuropejskiej grupie kulturowej powszechnie związany był z siłami przyrody (głównie słońcem, ogniem i życiem) oraz symbolizował równowagę wszechświata.
- Podobnie jak w większości kultur pierwotnych zapewniał szczęście, dobrobyt i przychylność bogów. W mitologii słowiańskiej oprócz popularnej prostej formy krzyża równoramiennego (szczególnie w kształcie greckiej litery X) spotykany był też w formie ośmioramiennej, często wpisanej w okrąg.

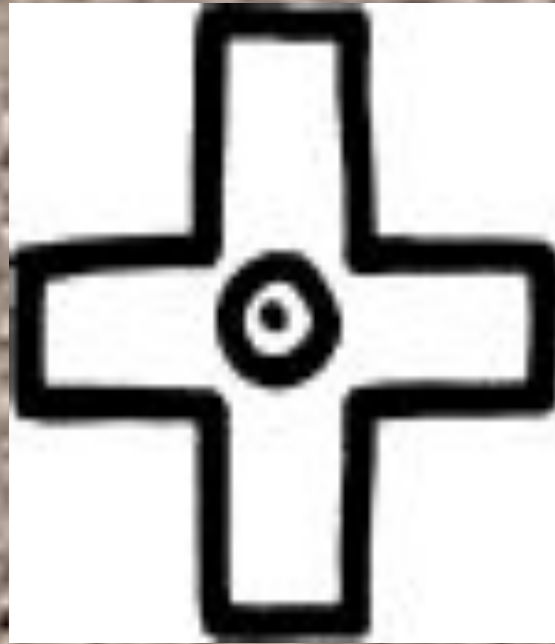
Krzyż jerozolimski

Krzyż jerozolimski

- Krzyż jerozolimski nazywany jest także krzyżem laskowanym.
- To krzyż z czterema krzyżykami umieszczonymi między ramionami dużego krzyża.
- Krzyż jerozolimski symbolizuje pięć świętych ran Chrystusa.
- Rycerze Grobu Świętego nosili go na swoich płaszczach.

Krzyż peruwiański

Krzyż peruwiański

Peruwiański krzyż słońca, związany z Inkaskim znakiem słonecznym.

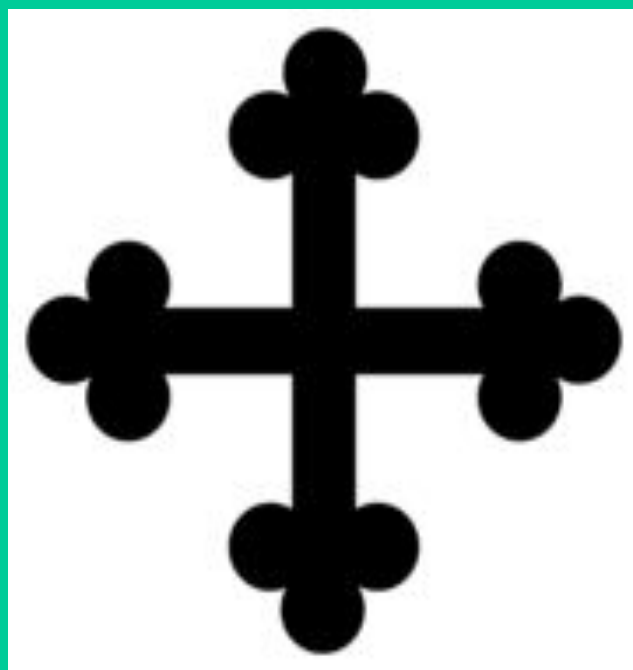
Krzyż mantuański

Krzyż mantuański

Jest używany w niemieckim orderze żelaznego krzyża. Order ten był opracowany przez Króla Fryderyka Wilhelma III Pruskiego w 1813 r., aby odznaczyć ludzi walczących w kampanii przeciw armii Napoleona. Krzyż używany przez marynarkę niemiecką. W czasie I wojny światowej był symbolem okrętów i samolotów wojennych. Potem związany był z ruchem faszystowskim np. we Francji. Używany także na flagach portugalskich w czasie sympatyzowania z faszyzmem - aż do 1974r.

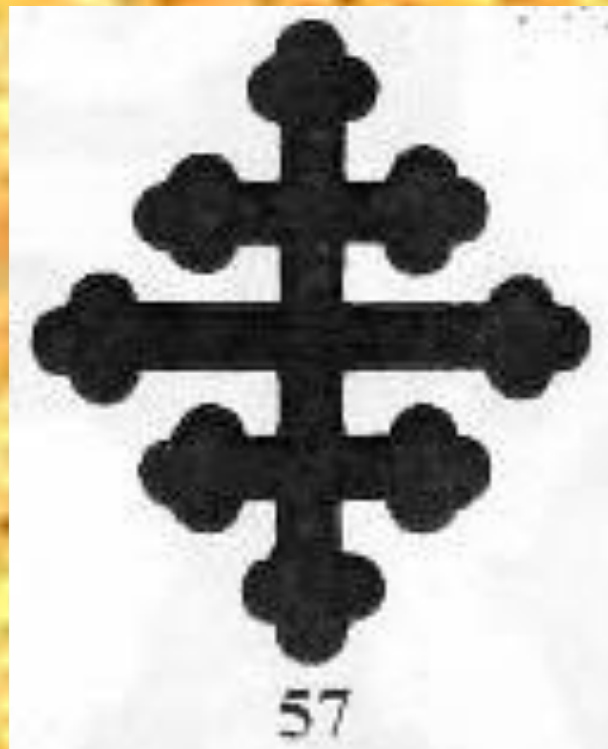
Krzyż koniczynowy albo trójlistny

Krzyż koniczynowy

- Jest to krzyż grecki (zwany także krzyżem brabanckim lub Pasyjnym), którego wszystkie ramiona zakończone są ornamentem potrójnego liścia koniczyny.
- Krzyż symbolizuje jedność Chrystusa i Świętej Trójcy, według innej interpretacji Pasję Jezusa. Niezbyt często używany w odznakach orderowych, pojawia się m.in. w greckim Orderze Feniksa.

Krzyż trójramienny

Krzyż trójramienny

Krzyż trójramienny jest zakończony trójliściami.

Symbolizuje okultystyczną teorię potrójnego świata: fizycznego, astralnego i duchowego.

Krzyż ten przypomina literę alef - symbol słowa Bożego i fundament wszechrzeczy.

Krzyż Ducha Świętego

Krzyż Ducha Świętego

Krzyż Świętego Ducha, podwójny z rozdwojonymi końcami - nawiązuje do 12 owoców Ducha Świętego:

miłości, radości, pokoju, cierpliwości, uprzejmości, dobroci, wierności, łagodności, opanowania, sprawiedliwości, pobożności, wytrwałości.

Ten krzyż jest godłem Zakonu Świętego Ducha.

Krzyż widlasty

Krzyż widlasty

- Pierwotnie symbolizował tchnienie w wodę chrzcielną.
- Znak ten z czasem przybrał postać greckiej litery.
- Symbolem krzyż ten nawiązuje do dwóch złoczyńców, którzy ukrzyżowani byli obok Jezusa, dlatego jest nazywany krzyżem łotrów lub złodziejskim
- Prawdziwe znaczenie tego znaku kryje się w aluzji do drzewa życia, dlatego krzyż widlasty jest nazywany drzewem życia.

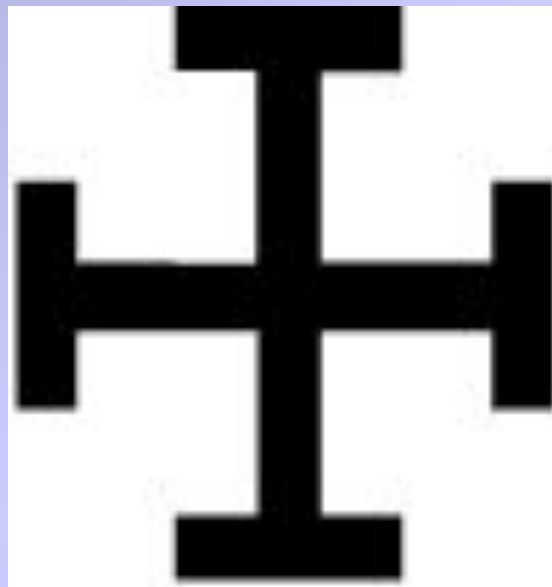
Krzyż strzałkowy

Krzyż strzałkowy

Krzyż ten oznacza:
"tutaj żyją dobrzy ludzie,
więc warto wejść do ich domu.

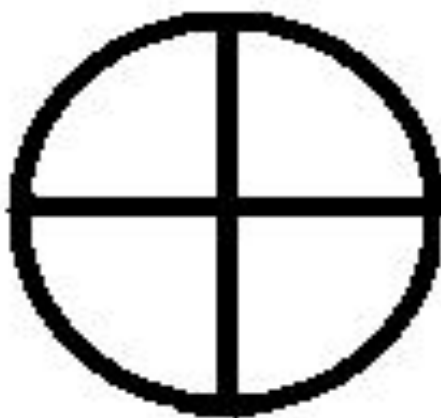
Krzyż laskowany

Krzyż laskowany

- Krzyż laskowany umieszczany był na monetach.
- W Austrii umieszczano go na sztandarach Dni Katolickich.

Czteroramienny krzyż wpisany w koło

Czteroramienny krzyż wpisany w koło

- Czteroramienny krzyż wpisany w koło był przedchrześcijańskim symbolem światła i słońca; używały go zarówno ludy azjatyckie, jak i dawni Germanowie.
- Był również symbolem cyklu rocznego, oznaczał zasadę biologiczną oraz zdrowie i życie.
- Chrześcijaństwo przejęło ten znak dla określenia Chrystusa jako odkupiciela i światłości.

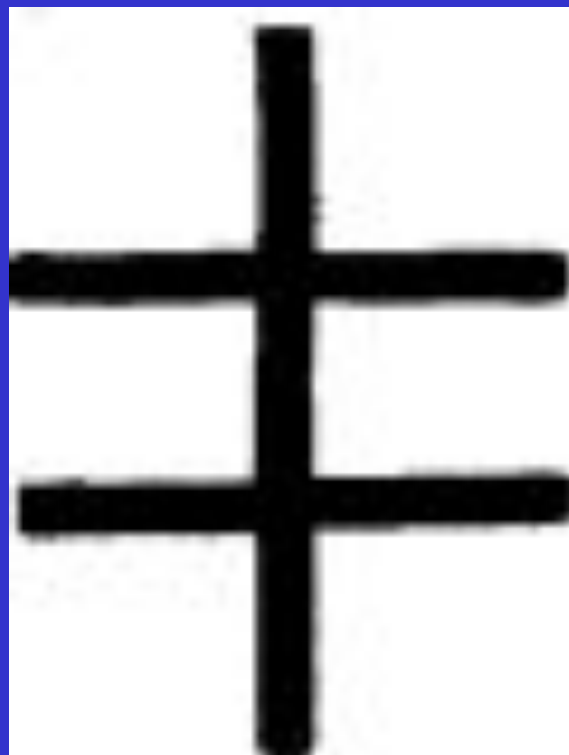
Krzyż Golgoty

Krzyż Golgoty

Krzyż Golgoty był używany przez członków wielu bractw i licznych rycerzy krzyżowych jako znak herbowy.

Krzyż inwokacyjny albo podwójny

Krzyż inwokacyjny albo podwójny

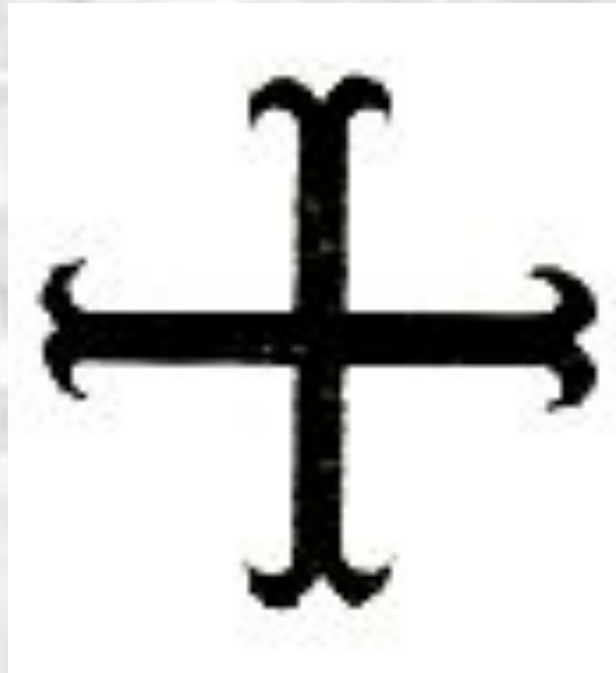
Ten znak (często także odwrócony o 90 stopni) stosowany był na oznaczenie niebezpiecznej substancji - np.

lekarstwa

o nieznanym do końca działaniu i oznaczał "bierz - ale niech Cię Pan Bóg ma

w opiece".

Krzyż kotwiczny

Krzyż kotwicowy

Krzyż kotwicowy jest nazywany także krzyżem kotwicznym. Jest to krzyż w formie krzyża greckiego i kryje w sobie cztery kotwice, które są symbolem nadziei.

Krzyż kotwicowy jest historycznym godłem austriackich krain: Piemontu, Gorycji i Gradyski.

Krzyż liliowy

Krzyż liliowy

Krzyż liliowany albo liliowy jest symbolem Maryi, współcierpiącej ze swoim Synem.

Krzyż młyński

Krzyż młyński

Krzyż młyński ma postać krzyża greckiego zakończonego motywem spirali, wzór zaczerpnięty od przedchrześcijańskich Celtów.

Krzyż ten oznacza Boga, wokół którego krążą wszystkie inne byty.

Krzyż rycerski albo kawalerski

Krzyż kawalerski

- Krzyż rycerski nawiązuje do krzyży zakonów rycerskich joannitów i templariuszy.
- Jest symbolem męstwa w boju. W tym kształcie nadaje się odznaczenia (np. Krzyż Żelazny, Krzyż Virtuti Militari).

Krzyż w religii chrześcijańskiej

Do VI w. nie umieszczano na krzyżu ciała Jezusa ze względu na zbyt żywą pamięć haniebnego śmierci Chrystusa na krzyżu.

W VI w. pojawiają się krzyże z przybitym do drzewa męki ciałem Chrystusa, ale odzianym w długą tunikę i w zwycięskiej postawie.

W epoce romańskiej ukrzyżowany Chrystus ma na głowie koronę królewską.

Od połowy X w. przedstawienie krzyża jest bardziej realistyczne.

Krzyż w liturgii Kościoła

- Znak krzyża jest najczęstszym gestem we wszystkich obrzędach liturgicznych.
- Uroczysta liturgiczna celebracja znaku krzyża ma miejsce w Wielki Piątek.
- Krzyża w liturgii nie ukazuje się bez zmartwychwstania, gdyż przez drzewo krzyża przyszła na świat radość i nowe życie.

W blasku krzyża nawet najbardziej mroczne
strony naszego życia nabierają sensu.
Narzędzie strasznej tortury przekształciło się w
narzędzie zwycięstwa
i zbawienia. Krzyż to mądrość i moc Boża, które
przewyższają mądrość i moc ludzką.

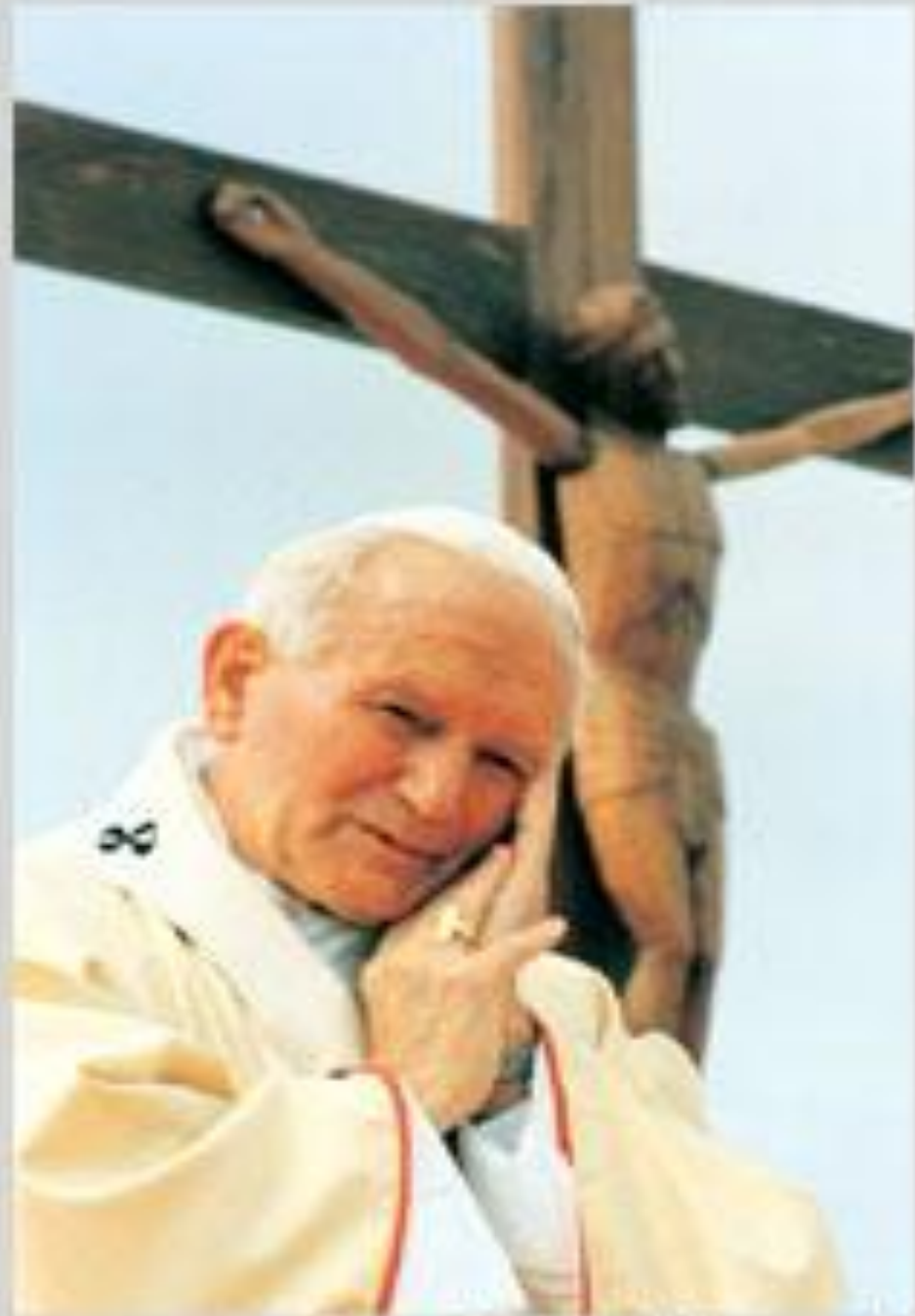

Krzyż jest znakiem nadziei i powodem do chluby. „Co do mnie, nie daj Boże, bym się miał chlubić z czego innego, jak tylko z krzyża Pana naszego Jezusa Chrystusa, dzięki któremu świat stał się ukrzyżowany dla mnie, a ja dla świata” (Ga 6,14).

Krzyż jest także programem dla człowieka, zgodnie ze słowami Chrystusa: „Jeśli kto chce pójść za Mną, niech się zaprze samego siebie, niech weźmie krzyż swój i niech Mnie naśladowuje. Bo kto chce zachować swoje życie, straci je; a kto straci swe życie z powodu Mnie i Ewangelii, zachowa je” (Mk 8,34—35).

Krzyż Chrystusa
przypomina o wierności
prawdzie, swemu
sumieniu, wbrew
wszelkim trudnościom,
o miłości względem
Boga
i ludzi, w tym także do
nieprzyjaciół. Postawy
przeciwne tym
wartościom trzeba
ukrzyżować. Wobec
nieuniknionego
cierpienia i śmierci krzyż
uczy nas cierpliwości i

fot. o. Ryszard Rzepecki

Jak Chrystus możemy czasem wołać: „Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił” (Mk 15,34), ale możemy też za Nim powiedzieć: „Ojcze, w Twojej miłości i w słucha mojego”

Koniec

**Prezentację opracowała
s. Benita**

Pomoc Duchowa

www.adonai.pl